

فروید، یونگ و دین

نوشته
مایکل پالمر

ترجمه
محمد دمناسب، دکتر علامرضا محمودی

تهران - ۱۳۹۵

www.ketab.ir

Palmer, Michael F.

پالمر، مایکل، ۱۹۴۵ - م

فروید، یونگ و دین / نوشته مایکل پالمر؛ ترجمه محمد دهگانه‌پور، غلامرضا محمودی - تهران: رشد، ۱۳۹۵.

ISBN 964 - 7537 - 97 - 2

ص ۳۱۲

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا. عنوان اصلی: Freud and Jung on religion.

کتابنامه: ص ۲۹۵ - [۲۸۰]. نمایه

۱. فروید، زیگموند، ۱۸۵۶ - ۱۹۳۹ م. Freud, Sigmund، دین. ۲. یونگ، کارل گوستاو، ۱۸۷۵ - ۱۹۶۱ م Jung, Carl Gustav - دین.

۳. روانکاوی و دین. الف دهگانه‌پور، محمد، مترجم. بده محمودی، غلامرضا، مترجم. ج عنوان.

م ۸۵۵۳۳۱

کتابخانه ملی ایران

۱۳۸۵

۲۰۰/۱۹

BF ۱۷۵ / ۴ / ۹ د ۲

فروید، یونگ و انسان

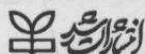
نوشته مایکل پالمر

ترجمه محمد دهگانپور، دکتر غلامرضا محمدی

چاپ اول: ۱۳۸۵ - چاپ دوم: پاییز ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: آرمانسا

مرکز نشر و بخش کتاب‌های روان‌شناسی و تربیتی

ساختمان مرکزی: خیابان انقلاب، خیابان شهناز ژاندارمری، بین خیابان دانشگاه و خیابان لوریحان، شماره ۸۹، تلفن: ۶۶۴۰۴۴۰۶

فروشگاه میدان انقلاب، روبروی سینما بهمن، خیابان منیری جاوید، شماره ۷۲، تلفن: ۶۶۴۱۰۲۶۲ - ۶۶۳۹۸۲۸۶ - ۶۶۴۹۷۱۸۱

فهرست

۹	معرفی کتاب و نویسنده
۱۱	پیش‌گفتار
۱۳	مقدمه مترجمان
۱۵	بخش اول - زیگموند فروید: روان‌تحلیل‌گری و دین
۱۷	فصل اول: مقدمه
۱۷	نگاهی کوتاه به زندگی نامه شخص فروید
۱۹	زمینه دینی فروید
۲۱	زمینه علمی فروید
۲۵	شخصیت فروید
۲۸	دین به مثابه روان‌آزردگی: سرکوبگری و عقده ادیب
۳۷	فصل دوم: توتم و تابو
۳۷	توتم و تابو (۱۹۱۳)
۴۸	نظریه قبیله اولیه: دو متقم
۵۳	خلاصه
۵۵	فصل سوم: دین و پندار
۵۵	آینده یک پندار (۱۹۲۷): تمدن و ناخشنودی‌های آن (۱۹۳۰)
۶۴	موسی و یکتاپرستی (۱۹۳۹)
۷۱	نتیجه‌گیری: ارزش دین

فصل چهارم: اشکال روان‌آزردگی دینی.....	۷۵
تئودور رایک: کوواد و ترس از انتقام.....	۷۶
دو مطالعه موردی: مرد گرگی؛ قاضی شرب.....	۷۹
مرد گرگی.....	۸۰
قاضی شرب.....	۸۴
فصل پنجم: ارزیابی انتقادی.....	۸۷
برخی انتقادهای کلی.....	۸۸
انتقاد مانیفستیکی از فروید.....	۹۳
زنای با مادر.....	۹۷
کشتن پدر.....	۹۷
مفهوم مردانه فروید از خدا.....	۹۹
پندار و نظریه روابط موضوعی.....	۱۰۱
نظریه فروید در خصوص علم و دین.....	۱۰۵
فروید و سفسطه تکوینی.....	۱۱۰
یادداشت‌های بخش اول (فروید).....	۱۱۳
بخش دوم - کارل گوستاو یونگ: روان‌شناسی تحلیل و دین.....	۱۲۹
فصل ششم: مقدمه.....	۱۳۱
زندگی نامه کوتاه.....	۱۳۱
سابقه خانوادگی.....	۱۳۳
مباحثات با فروید.....	۱۳۶
فصل هفتم: ساختار روان.....	۱۴۱
تصاویر ذهنی کهن موجود در ناهشیار جمعی.....	۱۴۳
مفهوم نیروی لیبیدو.....	۱۵۱
بعضی از تفاوت‌های موجود در نظریه فروید و یونگ در مورد دین.....	۱۵۹

۱۶۵	فصل هشتم: خدا به عنوان کهن الگوی ناهشیاری جمعی
۱۶۶	کهن الگوهای ناهشیاری جمعی
۱۷۲	کهن الگوی نقاب
۱۷۲	سایه
۱۷۳	آنیما و آنیموس
۱۷۴	خود
۱۷۸	خدا به عنوان یک «شکل» کهن الگویی
۱۸۴	خدا به عنوان «محتوای» کهن الگویی
۱۹۵	ماهیت تجربه دین
۲۰۱	فصل نهم: خداوند و فردیت
۲۰۲	فرایند فردیت یافتگی
۲۰۷	دو مرحله فردیت
۲۰۸	نیمه نخست زندگی
۲۰۸	نیمه دوم زندگی
۲۱۱	فردیت یافتگی: خدا و خود
۲۱۶	مسئله شر
۲۱۸	فردیت و تصاویر خدا
۲۱۹	مرحله پدر
۲۱۹	مرحله پسر
۲۲۰	مرحله روح القدس
۲۲۷	نتیجه گیری
۲۲۹	فصل دهم: ارزیابی منتقدانه
۲۳۲	روش شناسی یونگ
۲۳۷	نظریه کهن الگوها
۲۴۸	کهن الگوها و بحث اجماع عام
۲۵۲	کهن الگوها و الهام

۲۵۶	کهن‌الگوها و فردیت‌یافتگی
۲۶۴	نتیجه‌گیری
۲۶۷	یادداشت‌های بخش دوم (یونگ)
۲۸۷	کتاب‌شناسی
۲۸۷	کتاب‌شناسی فروید
۲۹۲	کتاب‌شناسی یونگ
۲۹۷	نمایهٔ اسمی
۳۰۵	نمایهٔ موضوعی فروید
۳۰۹	نمایهٔ موضوعی یونگ

پیش‌گفتار

شکل‌گیری این کتاب از بحث‌هایی آغاز شد که سال‌ها در دانشکده الهیات و مطالعات دینی دانشگاه بریستول برگزار می‌شد. عنوان اولیه این سخنرانی‌ها «داروین و فروید» بود و مباحث اندکی به یونگ اختصاص یافته بود، ولی به تدریج به دلایلی، از جمله خواست دانشجویان، فروید و یونگ کانون توجه قرار گرفتند. البته چنین انتظاری نیز می‌رفت. اگر حمله فروید به دین شهرت یافته است، چرا نباید دلال یونگ از آن مورد توجه قرار گیرد. به هر حال، این دو، پیشوایان این بحث محسوب می‌شوند.

با این حال، این کتاب، مطالعه‌ای مقایسه‌ای بین دو نظریه تحلیلی روان‌شناختی از دین نیست. سعی عمده من این بوده است که دو شرح کامل و متناسب از این نظریه‌ها ارائه دهم به‌طوری که علاقه‌مندان بتوانند در گزینش بین یونگ یا فروید، از آن استفاده کنند. در اینجا باید نکته‌ای را متذکر شوم. برخی از مقایسه‌ها بین فروید و یونگ، مناسب و مفید است. من اغلب این کار را انجام داده‌ام. در همین آغاز باید یادآور شوم که یکی از این مقایسه‌ها این است که نظریه فروید بسیار شفاف و روشن ارائه شده، در حالی که نظریه یونگ در هاله‌ای از ابهام است. با در نظر گرفتن این نکته، در برخی موارد برای روشن شدن موضع یونگ، از شرح موضع فروید استفاده کرده‌ام. به همین علت به نظر می‌رسد که بین دو بخش کتاب، توازن برقرار نیست. اما باید به این نکته توجه داشت که در بخش کوتاه‌تر که درباره نظریه فروید است هیچ اشاره‌ای به نظریه یونگ نشده، ولی در جای جای بخش بزرگتر مربوط به یونگ، ارجاعات متعددی به فروید شده است. البته علت این کار، پیشکسوت بودن فروید نبوده است که در این صورت، به شدت مورد انتقاد

حامیان یونگ قرار می‌گرفتم. کوشش من برای شفافیت بخشیدن به عقاید پیچیده و مبهم یونگ، به ناچار چنین ساختاری به کتاب داده است. همچنین در بخش یونگ سعی کرده‌ام مفاهیم اساسی را با حروف سیاه برجسته سازم؛ مفاهیمی همچون سایه، آنیما، آنیموس و ... این کار صرفاً برای کمک به درک بهتر صورت گرفته است.

در اینجا باید موارد دیگری را نیز اضافه کنم. در حقیقت من برای محدود کردن صفحات هر فصل به ناچار مطالبی را حذف کرده‌ام. برای مثال، در اینجا پیامدهای نظریه سبب‌شناختی فروید در خصوص هیستری و شکل‌گیری علائم بیماری، یا نظریه یونگ درباره عقده‌ها و تحلیل بازخو و انواع کنشوری، به اختصار مورد بحث قرار گرفته‌اند. همچنین من مباحث اندکی را در خصوص تنوع منابع و ترجمه‌های مختلف بیان کرده‌ام و در بخش‌های گوناگون این کتاب، عمدتاً از آن‌ها به‌خاطر مجموعه آثار فروید سود جست‌ام که بیشتر در دسترس بوده است.

هر دو بخش، بازخو و آنیما، انتقادی من از مباحث مطرح شده، تمام می‌شوند. در گذشته، وارد آوردن هر نوع انتقاد به فروید و یونگ، باعث واکنش خشمگینانه‌ای از طرف حامیان آنها می‌شد. این کتاب نیز اگر به خوبی فهمیده شود از این امر مستثنی نخواهد بود. تنها چیزی که در اینجا می‌توانم بگویم این است که در انتقادهای خود، من کسی نبودم یا به عبارتی، هیچگاه ادعای نافروردی یا نوبونگی بودن نداشتم. تنها سعی کرده‌ام به دور از تعصبات و انتقادهای شخصی، به درک درستی از نظریه این دو اندیشمند بپردازم.

در نهایت، می‌خواهم از سه دوست خودم صادقانه تشکر کنم. پرفسور جان هیوود توماس از دانشگاه ناتینگهام؛ پرفسور دنیس ترنر از دانشگاه بیرمنگام و دکتر تام اسکات از دانشگاه لیورپول. همچنین مدیون ادوینا ولهام از انتشارات راتلج هستم که به میخانه چاپ این کتاب را میسر ساخت.

مایکل پالمر